

Desember 2020

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Høringsnotat

Gjennomføring av stortings- og sametingsvalget i 2021

Forslag til midlertidige endringer i valgloven og kommuneloven som følge av utbruddet av covid-19

Innholdsfortegnelse

1	Bakgrunn for høringsforslaget	4
2	Arbeidsgruppe om smittevern og valg	4
2.1	Om arbeidsgruppen.....	4
2.2	Arbeidsgruppens vurderinger	5
2.2.1	Overordnede vurderinger	5
2.2.2	Smittevern i valggjennomføringen	6
2.2.3	Alle stemmeberettigede skal ha mulighet til å stemme	7
2.2.4	Det er behov for midlertidige endringer i valgloven og kommuneloven... 7	
2.2.5	Kommunene har behov for tilpasset opplæring og veiledning i smittevern7	
2.3	Departementets vurdering.....	8
3	Gjennomføring av stortings- og sametingsvalget i 2021	9
3.1	Innledning.....	9
3.2	Risiko for forsinkelser i valgoppgjøret.....	10
3.3	Forholdet mellom smittevern og Grunnlovens regler om tidspunkt for valg og retten til å stemme.....	11
3.3.1	Grunnloven har ikke regler om utsettelse av valget.....	11
3.3.2	Forholdet mellom smitteverntiltak og Grunnlovens regler om tidspunkt for stortingsvalg og retten til å stemme.....	12
3.4	Utenriksstemming.....	13
3.4.1	Forhåndsstemming hos stemmemottaker.....	13
3.4.2	Brevstemming	13
3.4.3	Departementets vurdering.....	13
3.5	Valgobservasjon og åpenhet i valggjennomføringen	14
3.5.1	Gjeldende rett og internasjonale forpliktelser.....	14
3.5.2	Kan valgobservasjon gjennomføres under utbrudd av covid-19?.....	14
4	Lovforslag	15
4.1	Regler om plassering og organisering av valglokaler	15
4.1.1	Gjeldende rett.....	15
4.1.2	Vurderinger og forslag fra departementet.....	16
4.2	Åpne for at en person kan oppnevnes som stemmestyremedlem også utenfor den kommunen vedkommende er manntallsført i	17

4.2.1	Gjeldende rett.....	17
4.2.2	Vurderinger og forslag fra departementet.....	17
4.3	Stemming for velgere som er i covid-19-isolasjon.....	18
4.3.1	Gjeldende rett.....	18
4.3.2	Vurderinger og forslag fra departementet.....	18
4.4	Stemming for velgere som er i covid-19-karantene	21
4.4.1	Gjeldende rett.....	21
4.4.2	Vurderinger og forslag fra departementet.....	21
4.5	Antall stemmemottakere ved ambulerende stemming.....	22
4.5.1	Gjeldende rett.....	22
4.5.2	Vurderinger og forslag fra departementet.....	23
4.6	Gi valgstyret adgang til å opprette ekstra valglokaler i en stemmekrets ved et lokalt utbrudd.....	24
4.6.1	Gjeldende rett.....	24
4.6.2	Vurderinger og forslag fra departementet.....	24
4.7	Tidspunkt for når opptelling av forhåndsstemmene kan starte.....	26
4.7.1	Gjeldende rett.....	26
4.7.2	Vurderinger og forslag fra departementet.....	27
4.8	Smittevernfarelig forsvarlig valggjennomføring	27
4.8.1	Gjeldende rett.....	27
4.8.2	Vurderinger og forslag fra departementet.....	28
5	Økonomiske og administrative konsekvenser.....	29
6	Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget	29
7	Forslag til midlertidige endringer i valgloven og kommuneloven.....	33

1 Bakgrunn for høringsforslaget

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) foreslår i høringsnotatet enkelte midlertidige endringer i valgloven og kommuneloven som følge av utbruddet av covid-19. Folkehelseinstituttet (FHI) konkluderer i en rapport¹ fra 30. november 2020 at det de neste seks månedene vil være vedvarende fare for at epidemien kommer ut av kontroll lokalt, regionalt eller nasjonalt. Forslagene i høringsnotatet skal sikre at kommunene kan tilrettelegge for at flest mulig velgere skal få avgitt sin stemme på en trygg måte, dersom valggjennomføringen i 2021 skulle skje i en periode med lokal eller nasjonal oppblussing av covid-19. Flesteparten av forslagene baserer seg på en vurdering gjort av en arbeidsgruppe som har utredet hvilke konsekvenser utbruddet av covid-19 har for valggjennomføringen. Departementet har utredet disse forslagene nærmere, og foreslår i tillegg enkelte andre endringer som skal sikre en trygg valggjennomføring for kommuner og velgere.

Departementet redegjør i høringsnotatet for hvordan stortings- og sametingsvalget i 2021 skal gjennomføres. Departementet ser et behov for å avklare forholdet mellom smittevernregelverket på den ene siden, og Grunnlovens bestemmelser om valg på den andre siden. Departementet slår blant annet fast at det er vanskelig å se for seg at det på grunnlag av den pågående pandemien er mulig å utsette stortingsvalget i 2021 med hjemmel i konstitusjonell nødrett. Departementet redegjør også for de internasjonale prinsippene knyttet til valg, og understreker at retten til å stemme er regulert i både Grunnloven og menneskerettighetene.

Målet med forslagene i høringsnotatet er å opprettholde tilliten til valget og legitimiteten til de som blir valgt. Forslagene skal hindre at valggjennomføringen fører til økt smitte, og sørge for at alle velgere har mulighet til å stemme på en trygg måte.

2 Arbeidsgruppe om smittevern og valg

2.1 Om arbeidsgruppen

Departementet satte før sommeren ned en arbeidsgruppe om gjennomføringen av stortings- og sametingsvalget i 2021. Arbeidsgruppen fikk i oppdrag å kartlegge hvordan en situasjon med en pågående pandemi vil kunne påvirke gjennomføringen av valget. Arbeidsgruppen ble også bedt om å tidlig identifisere om den mente det var nødvendig med tiltak som krever lovendring, og formidle anbefalinger som krever utredning av lovendringer til departementet fortløpende. Arbeidsgruppen har vært ledet av KMD, og har hatt representanter fra FHI, Utenriksdepartementet (UD), Valgdirektoratet, Oslo kommune og Viken fylkeskommune.

¹ <https://www.fhi.no/contentassets/c9e459cd7cc24991810a0d28d7803bd0/covid-19-epidemien---kunnskap-situasjon-prognose-risiko-og-respons-i-norge-etter-uke-48-publisert-30.11.2020.pdf>

Arbeidsgruppen har utredet ulike smitteverntiltak, og vurdert hvordan et smitteutbrudd vil kunne ha konsekvenser for velgere og valgmedarbeidere. Gruppen kom med sine endelige anbefalinger den 11. desember i form av en rapport til departementet.

Arbeidsgruppen har fått flere innspill fra kommuner og fylkeskommuner gjennom arbeidet. Det er hentet inn innspill fra valgansvarlige i kommunene om hva de anser som de største utfordringene knyttet til å gjennomføre valg under en pandemi. Det har også blitt avholdt to dialogmøter med et utvalg kommuner, der arbeidsgruppens anbefalinger ble presentert og diskutert. Arbeidsgruppen har på enkelte punkter justert sine anbefalinger i etterkant av disse dialogmøtene.

2.2 Arbeidsgruppens vurderinger

2.2.1 Overordnede vurderinger

Arbeidsgruppen viser til at man i Norge kan stemme i en svært lang periode sammenlignet med andre land. Generelle smitteverntiltak om avstand og hygiene vil i stor grad være tilstrekkelig for at det skal være trygt å stemme. De aller fleste velgere vil kunne stemme på ordinær måte mens de er friske. Det er også gode muligheter for velgere i risikogruppen å stemme på tider med lite pågang.

Kommunene må tilrettelegge for å ivareta de anbefalte smitteverntiltakene, blant annet ved å sørge for store nok valglokaler, vurdere å øke åpningstidene og å øke antall valgmedarbeidere i kommunen. Arbeidsgruppen mener det er nødvendig med lokale tilpasninger, og anbefaler derfor ikke at det påbys at alle kommuner skal ha dagens valg eller særskilte åpningstider.

Arbeidsgruppen ser også at det er behov for noen midlertidige endringer i valgloven for å sikre at alle velgere har mulighet til å stemme, og for å gi kommunene mer handlingsfrihet til å tilrettelegge for stemming, også under et eventuelt lokalt smitteutbrudd.

Arbeidsgruppen viser til at det i Norge er etablerte rutiner for å ta imot stemmer på sykehus, institusjoner og hjemme hos velgere. Arbeidsgruppen anbefaler at det gjøres enkelte tilpasninger i regelverket, slik at disse ordningene kan brukes i enda større grad ved et lokalt smitteutbrudd. Arbeidsgruppen mener det verken er mulig eller hensiktsmessig å åpne for elektronisk stemming på grunn av pandemien, og viser til at det ikke er gunstig å teste ut nye løsninger under en krise. Arbeidsgruppen har i den sammenheng også vurdert om det bør åpnes for brevstemming i Norge. På bakgrunn av utfordringer knyttet til hemmelig valg og sikkerhet, anbefaler ikke arbeidsgruppen at dette utredes videre av departementet.

Arbeidsgruppen mener at det må lages tilpasset veiledning for utenriksstasjoner og stemmemottakere i utlandet.

Arbeidsgruppen mener også at departementet bør lage egne retningslinjer for hva valgobservatører kan gjøre og hvor de kan oppholde seg, i lys av gjeldende smittevernregler.

Arbeidsgruppen understreker at forberedelsene til valget i 2021 vil bli mer krevende enn normalt, og at kommunene og fylkeskommunene må starte arbeidet med beredskapsplaner så snart som mulig. Uavhengig av smittetrykket, vil planleggingen medføre økte kostnader for kommunene knyttet til beredskapsavtaler, leie av større lokaler, innkjøp av materiell og ressursbruk knyttet til planlegging. Arbeidsgruppen mener departementet må vurdere hvordan nødvendige ekstrakostnader knyttet til beredskap og smittevern ved valget i 2021, kan kompenseres.

Kommuner og fylkeskommuner vil ha behov for opplæring i smitteverntiltak knyttet til valget, og for veiledning og praktiske råd om hvordan de best kan forberede valggjennomføringen. Arbeidsgruppen har identifisert en rekke temaer og problemstillinger, hvor kommunene og fylkeskommunene vil ha behov for informasjon, veiledning og praktiske råd.

Arbeidsgruppen mener det er behov for en smittevernveileder for valggjennomføringen, og har startet opp arbeidet med en slik veileder. Smitteveilederen blir ferdigstilt av FHI i samarbeid med KMD i løpet av januar 2021.

2.2.2 Smittevern i valggjennomføringen

Arbeidsgruppen understreker at det er mulig å gjennomføre et valg på en trygg måte, også under en pandemi. Å stemme er en handling som gjøres i enerom, det er få kontaktpunkter mellom personer og prosessen tar relativt kort tid.

De grunnleggende rådene for smittevern vil også gjelde for valggjennomføringen:

1. Syke personer skal holde seg hjemme
2. God hånd- og hostehygiene og godt renhold
3. Holde anbefalt avstand til andre enn sine nærmeste og generelt redusert kontakt mellom personer

Det finnes tilfeller i valggjennomføringen der det ikke er mulig å holde anbefalt avstand, for eksempel når det gjelder velgere som har behov for assistanse til stemmingen. I disse tilfellene bør man følge gjeldende råd for bruk av munnbind.

Når det gjelder mottak av stemmer fra velgere som er i isolasjon, er dette forsvarlig så lenge man følger anbefalingene om smittevern.

Stemmesedler vurderes som lite smitteførende. Dette innebærer at stemmesedlene som vanlig kan ligge tilgjengelig i valgavlukkene. Velgerne bør bruke hånddesinfeksjon før og etter de er inne i avlukket, men det er ikke nødvendig med renhold mellom hver enkelt velger.

Alle velgere som er ukjente for stemmemottaker, skal legitimere seg. Munnbind kan vanskeliggjøre identifisering av velgeren. Arbeidsgruppen understreker at velgere med munnbind må sørge for at stemmemottaker kan identifisere dem, for eksempel ved å ta av munnbindet i kort tid.

2.2.3 Alle stemmeberettigede skal ha mulighet til å stemme

Arbeidsgruppen har gjort en vurdering av hvordan ulike grupper velgere bør stemme. Vurderingene er basert på vurderinger fra FHI og kan oppsummeres som følgende:

- Friske velgere skal stemme som normalt, men holde avstand til andre og følge grunnleggende råd for smittevern.
- Velgere i karantene bør i utgangspunktet vente med å stemme til de ikke lenger er i karantene. Dersom dette ikke er mulig, skal de stemme ved et tilpasset stemmested.
- Velgere i isolasjon bør i utgangspunktet vente med å stemme til isolasjonstiden er over. Dersom dette ikke er mulig, skal de stemme hjemme.
- Velgere i risikogrupper kan i utgangspunktet stemme som normalt.
- Det bør inngås dialog med helse- og omsorgsinstitusjoner, sykehus og fengsler for å sørge for at velgere på slike steder får stemt, også dersom det oppstår lokale smitteutbrudd.
- Velgere utenriks bør stemme som tidlig som mulig, for å være sikker på å få stemt og at stemmen kommer frem til Norge i tide.

2.2.4 Det er behov for midlertidige endringer i valgloven og kommuneloven

For å sikre at alle har mulighet til å stemme og for å hindre smitte, foreslår arbeidsgruppen at departementet vurderer følgende midlertidige endringer i valgloven:

1. Utvide perioden for når kommunen kan ta imot stemmer hjemme hos velgere i isolasjon.
2. Vurdere alternative prosedyrer ved mottak av stemmer hjemme hos en velger.
3. Åpne for at kommunene kan opprette ekstra valglokaler i en stemmekrets ved et lokalt utbrudd.
4. Justere valgbarhetsreglene for stemmestyremedlemmer.

Arbeidsgruppen ber også om at departementet avklarer hvilke muligheter kommunene har til å bruke mer enn ett rom i en bygning som valglokale. Arbeidsgruppen ber også om at departementet vurderer om det kan gjøres endringer i når opptellingen kan starte.

Nærmere detaljer om arbeidsgruppens vurderinger står beskrevet under de ulike forslagene i kapittel 4.

2.2.5 Kommunene har behov for tilpasset opplæring og veiledning i smittevern

2.2.5.1 Smittevernveileder

Arbeidsgruppen mener det er nødvendig med en egen smittevernveileder for valg gjennomføring. Formålet med veilederen er å redusere risikoen for smitte. Dersom kommunene og fylkeskommunene følger rådene for smitteverntiltak i veilederen, vil risikoen for smittespredning begrenses. Arbeidsgruppen understreker at det ikke er

nødvendig at kommuner og fylkeskommuner legger til ytterligere tiltak enn de som beskrives i smittevernveilederen. Det er viktig at veilederen blir godt kjent blant valgmyndigheter og velgere. Arbeidsgruppen anbefaler derfor at kommuner og fylkeskommuner får opplæring i hva smittevernveilederen betyr for hvordan de gjennomfører valget.

2.2.5.2 Opplæring og informasjon til kommuner og fylkeskommuner

Arbeidsgruppen viser til at de har fått innspill fra ulike kommuner om at det er behov for tydelige og konkrete råd om hvilke smittevernregler som gjelder, og hvordan utfordringer kan løses i praksis. Det er nødvendig med en samling av praktiske råd og eksempler til hva kommunene kan gjøre dersom de opplever lokale smitteutbrudd under valggjennomføringen. Arbeidsgruppen har anbefalt at Valgdirektoratet får i oppdrag å utarbeide praktiske råd, og tilgjengeliggjøre dem for kommuner og fylkeskommuner på Valgmedarbeiderportalen.

Kommuner og fylkeskommuner har et selvstendig ansvar for å gi velgerne informasjon om hvor, når og hvordan de kan stemme. Dette vil være ekstra viktig ved valget i 2021, da hver enkelt kommune må ha informasjon tilpasset situasjonen for velgerne i sin kommune, spesielt når det gjelder velgere i karantene eller isolasjon.

Arbeidsgruppen mener i tillegg at det sentralt bør utarbeides informasjonspakker som kommunene kan bruke overfor sine velgere.

Grunnet pandemien skal Valgdirektoratet avholde sin ordinære opplæring av valgansvarlige i kommuner og fylkeskommuner digitalt i 2021. Arbeidsgruppen mener dette vil være et viktig tiltak, som også vil kunne gjøre det enklere for flere valgansvarlige å delta på opplæringen. Arbeidsgruppen mener at denne opplæringen også må inneholde opplæring knyttet til smittevern.

Kommunene og fylkeskommunene vil også ha behov for digitalt opplæringsmaterieell som de kan bruke i opplæringen av egne valgmedarbeidere. Det er viktig at opplæring knyttet til smittevern og særskilte regler knyttet til gjennomføringen av valg under en pandemi, inkluderes i det generelle opplæringsopplegget som tilbys kommuner og fylkeskommuner.

Arbeidsgruppen mener det bør gis nærmere råd om organisering av opptelling, overlevering av materieell og kontroll av opptellingen i veiledere til kommuner og fylkeskommuner. Veiledning knyttet til maskinell opptelling og hvordan smittevernet kan ivaretas må også omtales her.

2.3 Departementets vurdering

Departementet er enig i arbeidsgruppens vurdering om at covid-19-pandemien vil kunne ha store konsekvenser for gjennomføringen av valget neste år. Hvis det kommer lokale smitteutbrudd under valget, vil det kunne få store konsekvenser hvis kommuner og fylkeskommuner ikke er godt forberedt og har beredskap klar. Departementet slutter seg til vurderingen om at valget kan gjennomføres på en god måte også under en pandemi, men at det krever god tilrettelegging fra kommuner og fylkeskommuner.

Departementet mener som arbeidsgruppen at en smittevernveileder vil være nødvendig for at kommunene skal kunne gjennomføre valget med lavest mulig risiko for smitte, og for å kunne iverksette de riktige tiltakene. Departementet viser til at arbeidet med å utarbeide en smittevernveileder er godt i gang, og at Folkehelseinstituttet har en helt sentral rolle i dette. Departementet vil sørge for at smittevernveilederen blir oversatt til relevante språk, herunder de samiske språk. Departementet mener også at det er viktig å tilby opplæring i bruk av smittevernveilederen, og vil følge opp dette i samarbeid med Valgdirektoratet.

Departementet viser til at det vil være viktig å formidle tydelige og konkrete råd om hvilke smittevernregler som gjelder, og hvordan utfordringer kan løses i praksis, til kommuner og fylkeskommuner. Departementet vil følge opp dette i samarbeid med Valgdirektoratet.

Departementet ser som arbeidsgruppen et behov for noen midlertidige tilpasninger i regelverket for å sikre at alle velgere har mulighet til å stemme og for å øke kommunenes handlingsfrihet under valggjennomføringen. Departementets vurderinger av de ulike forslagene til lovendringer er nærmere omtalt i kapittel 4 i høringsnotatet. Departementet foreslår som arbeidsgruppen at tilsvarende endringer bør gjelde for valg til Sametinget. Forskriftsendringene må vedtas etter at Stortinget har tatt stilling til lovforslagene.

Arbeidsgruppen har bedt departementet vurdere om en egen avkryssingsstemmeseddel kan brukes for å gjøre gjennomføringen av ambulerende stemmegiving enklere. Velgeren ville da fått utdelt en stemmeseddel med navnet på alle listene som stiller til valg i valgdistriktet, i stedet for et stemmeseddelsett som i dag. Arbeidsgruppen har ikke konkludert på om dette vil gjøre det enklere for kommunene å ta imot stemmer hjemme, og det pekes på at tidsbesparelsen vil være begrenset. Departementet mener at hensynet til at også velgere som stemmer hjemme har lik mulighet til å gi personstemme, tilsier at dette forslaget ikke følges opp videre. Det vil også innebære å innføre en ny type stemmeseddel og en ny rutine for gjennomføring av ambulerende stemming, og det mener departementet vil være uheldig.

3 Gjennomføring av stortings- og sametingsvalget i 2021

3.1 Innledning

Departementet mener det er viktig å slå fast hvordan stortings- og sametingsvalget kan gjennomføres på en trygg og forutsigbar måte. Smittevernloven åpner for at det kan vedtas inngripende tiltak for å hindre smitte. Samtidig er retten til å stemme en grunnlovsfestet rettighet, som også er beskyttet av menneskerettighetene. Det vil være svært uheldig dersom det skulle oppstå tvil om hvordan og når valget kan gjennomføres

Uenighet om hvilke tilpasninger som skal gjøres for å sikre et trygt og korrekt valg kan være uheldig for legitimiteten til valget. Dette gjelder særlig om diskusjonen kommer tett opp til valget, og dersom det kan fremstå som politisk motivert. Dette har vært en utfordring i flere land som har hatt valg i 2020.

Departementet mener det er viktig at Stortinget får en samlet oversikt over hvilke konsekvenser covid-19-pandemien har for valget. Særlig spørsmål om det er adgang til å utsette valget, og forholdet mellom Grunnlovens bestemmelser om retten til å stemme og smittevernregelverket, bør være avklart. Dette bør gjøres slik at eventuelle innspill og uenigheter kan diskuteres på et tidlig tidspunkt. En bred politisk enighet om spillereglene for valget vil kunne øke legitimiteten. Departementet planlegger å fremme en proposisjon for Stortinget på nyåret med forslag til lovendringer og en redegjørelse for disse spørsmålene.

3.2 Risiko for forsinkelser i valgoppgjøret

Valgdagen er fastsatt til mandag 13. september 2021. Det nyvalgte Stortinget trer sammen fredag 1. oktober 2021, jf. Grunnloven § 68. Fylkesvalgstyret, Riksvalgstyret og departementet har en rekke lovpålagte oppgaver som skal være gjennomført før Stortinget konstituerer seg. Selv uten en pandemi vil det være krevende å få ferdigstilt alle oppgavene i tide til konstitueringen.

Fylkesvalgstyrene skal kontrollere gjennomføringen av valget i alle kommunene i valgdistriktet/-ene de har ansvar for. Fylkesvalgstyrets protokoll er et viktig grunnlag for Riksvalgstyrets fordeling av utjevningsmandater og utstedelse av fullmakter til de valgte representantene, og for Stortingets kontroll av valget. Flere fylkesvalgstyret vil ved stortingsvalget i 2021 ha ansvar for mer enn ett valgdistrikt. Fylkesvalgstyret i Viken vil for eksempel ha ansvar for valgdistriktene Akershus, Buskerud og Østfold. Å kontrollere opptellingen og ferdigstille valgoppgjøret i tre store valgdistrikter, vil være en omfattende jobb som kan bli tidkrevende, spesielt dersom det oppstår et lokalt smitteutbrudd.

Det må også ventes at det kommer inn flere forhåndsstemmer enn ved tidligere valg, og at også opptellingen av stemmer vil kunne ta lenger tid i 2021. Departementet foreslår i kapittel 4.7 at opptellingen av forhåndsstemmer kan starte på søndagen før valgdagen, i stedet for mandagen som i dag. Dette vil etter departementets vurdering være et avhjelpende tiltak. Departementet mener allikevel at det er risiko for forsinkelser i valgoppgjøret. Departementets forslag til endringer i regelverket for mottak av stemmer fra velgere i karantene og isolasjon, vil føre til at kommunene vil motta et større antall stemmer i konvolutt enn vanlig, noe som er tidkrevende å kontrollere og telle opp. Krav til smitteverntiltak og avstand i hele prosessen med overlevering av materiell og opptelling, vil også medføre at arbeidet kan ta lengre tid enn normalt.

Klagefristen for klager knyttet til forberedelsene og gjennomføringen av valget er syv dager etter valgdagen. Klagene skal behandles av valgstyret i kommunen eller fylkeskommunen før de behandles av Riksvalgstyret. Departementet erfarte ved stortingsvalget i 2017 at det var utfordrende å rekke å få behandlet klagene i Riksvalgstyret og få oversendt all relevant informasjon til Stortingets administrasjon i tide. Departementet mottok blant annet tre klager *etter* at det nye Stortinget hadde trådt sammen. Erfaringen fra klagebehandlingen ved lokalvalget i 2019 tilsier også at det vil bli svært utfordrende å rekke dette i 2021.

Sametinget trer vanligvis sammen uken etter at Stortinget har trådt sammen. Etter departementets vurdering er antall mottatte stemmer ved sametingsvalget såpass lavt at valgoppgjøret kan ferdigstilles uten større vanskeligheter.

3.3 Forholdet mellom smittevern og Grunnlovens regler om tidspunkt for valg og retten til å stemme

3.3.1 Grunnloven har ikke regler om utsettelse av valget

Dersom det kommer smitteutbrudd, lokalt eller nasjonalt, kort tid før valget, vil det kunne komme en diskusjon om valget bør utsettes. Det er uheldig om det i en allerede krevende situasjon også blir usikkerhet om hvilket rettslig handlingsrom som finnes for å utsette valget. Basert på en ekstern utredning departementet har fått gjennomført,² kan ikke departementet se at det vil være mulighet til å utsette valget på grunn av den pågående pandemien. Grunnloven krever at valget skal være gjennomført i september måned, og det finnes ingen regler for utsettelse. En eventuell utsettelse må derfor hjemles i konstitusjonell nødrett, og terskelen her er svært høy.

Holmøyvik konkluderer med følgende i sin utredning:

I lys av dei alvorlege, men ikkje uoverkommelege konsekvensane Covid-19 har hatt for stats- og samfunnslivet så langt, sett i samanheng med den norske valordninga, det gjeldande valregelverket, og fleksibiliteten i dette, er det vanskeleg å sjå at vilkåra for konstitusjonell naudrett kan oppfyllest i samband med stortingsvalet i 2021.

Departementet understreker at det bare vil være aktuelt å utsette valget dersom smittenivået er svært høyt, og det er en direkte og umiddelbar fare for liv, jf. Grunnloven § 93, og helse, ved å bevege seg i samfunnet, og de øvrige vilkårene for å benytte konstitusjonell nødrett er oppfylt. Dersom myndighetene kan avverge skaden på annet vis, enten det er gjennom rettslige tiltak som lovgivning, økonomiske tiltak eller faktiske handlinger, så skal disse virkemidlene prøves før en kan fravike regler i Grunnloven.

Arbeidsgruppen anbefaler at departementet foreslår midlertidige endringer i valgloven for å sikre at alle velgere har mulighet til å få stemt, og for å gi kommunene større frihet til å tilrettelegge for stemming også under et eventuelt lokalt smitteutbrudd. Arbeidsgruppen mener at ved å innføre slike lovendringer samt informere kommunene om måter å tilrettelegge for smittevern, kan stortings- og sametingsvalget gjennomføres på en trygg måte også under en pandemi. Det krever imidlertid god tilrettelegging av kommunene.

² Professor Eirik Holmøyvik, *Utgreiing om høvet til å utsetje eller forlenge valtinget eller å halde omval ved stortingsvalet i 2021 grunna koronasituasjonen*, Bergen 2020.

3.3.2 Forholdet mellom smitteverntiltak og Grunnlovens regler om tidspunkt for stortingsvalg og retten til å stemme

Smittevernloven har som formål å verne befolkningen mot smittsomme sykdommer ved å forebygge dem og motvirke at de overføres i befolkningen, samt motvirke at slike sykdommer føres inn i Norge eller føres ut av Norge til andre land, jf. § 1-1. Loven har også som formål å sikre at helsemyndighetene og andre myndigheter setter i verk nødvendige smitteverntiltak og samordner sin virksomhet i smittevernarbeidet, i tillegg til å ivareta rettssikkerheten til den enkelte.

Det vil ofte være kryssende avveininger mellom hensynet til individ og samfunn ved tiltak mot smittsomme sykdommer. Covid-19 er erklært som et alvorlig utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom, jf. smittevernloven § 1-3 nr. 4. Det innebærer at det er et utbrudd eller fare for utbrudd som krever særlig omfattende tiltak. Smittevernloven § 1-5 fastsetter grunnleggende krav til smitteverntiltak. Tiltakene må være basert på en klar medisinskfaglig begrunnelse, være nødvendig av hensyn til smittevernet og fremstå tjenlig etter en helhetsvurdering. De skal altså være forholdsmessige. Smittevernloven åpner for at det kan vedtas inngripende tiltak for å forebygge en allmennfarlig sykdom og hindre smitte.

Smittevernloven gir hjemmel for at Kongen kan gi forskrifter om blant annet karantenebestemmelser (§ 4-3) og isolering og andre hindringer i bevegelsesfriheten (§ 4-3 a). Smittevernloven § 4-1 første ledd og andre ledd gir kommunestyret og Helsedirektoratet kompetanse til å fatte inngripende vedtak når det er nødvendig for å forebygge eller hindre smitte. Bestemmelsen gir organene myndighet til å fatte vidtgående begrensninger, ved blant annet stenging av virksomheter, stans i kommunikasjoner eller såkalt portforbud.

Departementet mener det i dag er lite sannsynlig at det må innføres så strenge smitteverntiltak at valget ikke kan gjennomføres, og viser til at arbeidsgruppen mener at valget kan gjennomføres selv med inngripende smitteverntiltak i samfunnet. De midlertidige endringene i valgloven er nettopp tenkt å gjøre kommunene i stand til å gjennomføre valg på en forsvarlig måte, også under et lokalt smitteutbrudd.

Ved et høyere smittenivå kan det bli aktuelt å innføre mer inngripende smitteverntiltak enn det som hittil er innført. Slike tiltak kan tenkes å ramme den enkelte borgers grunnlovfestede rett til å stemme etter § 50 og den grunnlovfestede gjennomføringen av stortingsvalget, jf. § 54. Departementet mener derfor det er behov for å avklare hvilke organer som i en slik situasjon skal ha myndighet til å innføre denne type tiltak.

Et scenario der en eller flere kommuner vurderer å innføre smitteverntiltak som vil hindre gjennomføringen av valget, og også muligens kommer til ulike konklusjoner, vil etter departementets vurdering være svært uheldig og få alvorlige konsekvenser for legitimiteten til valget.

Departementet mener derfor det er behov for en midlertidig innskrenking i kommunenes myndighet under selve valget til å innføre tiltak som vil gjøre det umulig å gjennomføre valget. Departementet foreslår at dette gjøres gjennom å ta inn en hjemmel i valgloven

som gir kongen adgang til å fastsette slike innskrenkninger i forskrift. Departementet vil etter høringsrunden komme med forslag til utforming av en slik bestemmelse.

3.4 Utenriksstemming

3.4.1 Forhåndsstemming hos stemmemottaker

Forhåndsstemmingen i utlandet starter 1. juli i valgåret og avsluttes nest siste fredag før valgdagen, jf. valgloven § 8-1 første og andre ledd. Hvem som kan motta forhåndsstemmer i utlandet fremgår av valgloven § 8-2 andre ledd. Det kan enhver utenriktstjenestemann ved en lønnet norsk utenriksstasjon. Også utenriktstjenestemann ved en ulønnet norsk utenriksstasjon kan motta forhåndsstemmer, så fremt Utenriksdepartementet gir vedkommende fullmakt til det. Stasjonssjefen kan oppnevne en eller flere av stasjonens funksjonærer til å motta forhåndsstemmer, dersom det er nødvendig. På andre steder enn ved en norsk utenriksstasjon er det etter loven departementet som oppnevner stemmemottakerne. Stemmen sendes til valgstyret i den kommunen der velgeren sist var folkeregisterført som bosatt.

3.4.2 Brevstemming

Loven inneholder også en unntaksbestemmelse om at velgere som oppholder seg i utlandet og ikke har mulighet til å oppsøke en stemmemottaker, kan stemme ved brevpost uten at en stemmemottaker er til stede når velgeren stemmer, jf. valgloven § 8-2 fjerde ledd. Velgeren må da selv sende stemmen sin til valgstyret i den kommunen der velgeren sist var folkeregisterført som bosatt.

3.4.3 Departementets vurdering

Ved stortingsvalget i 2017 ble det ifølge tall fra Valgdirektoratet avgitt 10 804 godkjente stemmer utenriks hos oppnevnte stemmemottakere (ambassader, konsulater o.l.). Det ble mottatt 732 godkjente brevstemmer.

De generelle smittevern rådene om avstand og hygiene også vil gjelde utenriks så langt det måtte passe. Velgere utenriks må også forholde seg til lokale regler og rutiner.

Departementet foreslår ingen lovendringer som får virkning for utenriksstemmegivningen.

Brevstemming vil kunne være et mulig alternativ dersom en velger er smittet, eller det er nedstenging der velgeren bor. Velgeren kan be om å få tilsendt materiell hjem, eller bruke vanlig papirark og konvolutter.

Departementet er enige med arbeidsgruppen i at det må lages tilpasset veiledning for utenriksstasjoner og stemmemottakere i utlandet. Departementet vil be Valgdirektoratet utarbeide slik veiledning.

Departementet vil gjøre Stortinget oppmerksom på at dersom et land er i en alvorlig smittesituasjon som får konsekvenser for flytransport eller annen logistikk, vil dette kunne føre til at forhåndsstemmer kommer for sent frem til Norge til å kunne godkjennes

av valgstyret. Det vil derfor være viktig å informere velgere i utlandet om viktigheten av å stemme tidlig i 2021.

Departementet mener det er viktig å informere godt på nettsider om at stemmeperioden for utenlandsboende velgere starter allerede 1. juli, slik at velgere som er bekymret for utviklingen der de bor kan sørge for å få stemt tidlig.

3.5 Valgobservasjon og åpenhet i valggjennomføringen

3.5.1 Gjeldende rett og internasjonale forpliktelser

Norge er, som medlemsstat i blant annet FN, Europarådet og Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE), gjennom ulike internasjonale dokumenter forpliktet både til å invitere og ta imot nasjonale og internasjonale valgobservatører. Rammeverket er FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK), OSSEs København-dokument fra 1990 og OSSEs Sikkerhetspakt for Europa fra 1999 («Charter for European Security»), for å nevne de viktigste dokumentene. Konvensjoner, rekommandasjoner og charter som Norge har tiltrådt er juridisk bindende. I tillegg finnes standarder og retningslinjer som ikke er direkte juridisk bindende. De er imidlertid skrevet med utgangspunkt i juridisk bindende dokumenter.

I dokumentet slås det fast prinsipper om beskyttelse og styrking av menneskerettigheter og grunnleggende friheter som viktige mål for demokratiske stater. I henhold til art. 8 i København-dokumentet er OSSE-stater forpliktet til å ta imot valgobservatører fra andre medlemsland – private institusjoner og organisasjoner, internasjonale og nasjonale observatører. I tillegg kan de ta aktivt initiativ til valgobservasjon. Disse forpliktelsene om valgobservasjon er senere gjentatt i ulike internasjonale dokumenter.

Valgloven § 15-10 klargjør hvilket ansvar Norge har for å legge til rette for valgobservasjon, og regulerer to forhold. For det første gis departementet kompetanse til å akkreditere norske og internasjonale valgobservatører fra institusjoner eller organisasjoner for å observere gjennomføring av valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre. For det andre pålegges kommunene å ta imot akkrediterte valgobservatører og tilrettelegge for valgobservasjon.

3.5.2 Kan valgobservasjon gjennomføres under utbrudd av covid-19?

Formålet med valgobservasjon er å vurdere hvorvidt valget og valgprosessen er i samsvar med nasjonal og internasjonal lovgivning og andre universelle prinsipper for demokratiske valg. Departementets vurdering er at dette formålet blir enda viktigere når valget gjennomføres under krevende omstendigheter. Forpliktelsen til å motta valgobservatører blir ikke satt til side på grunn av covid-19-pandemien. Det er viktig for tilliten til valget at frykten for smitte i seg selv ikke blir brukt som et argument for å hindre åpenhet rundt valggjennomføringen. Eventuell valgobservasjon av stortings- og sametingsvalget i 2021 vil imidlertid kunne bli påvirket av faktorer som er utenfor

departementet og kommunenes kontroll. Internasjonale observatører kan blant annet bli hindret av utreise- og innreiseforbud og bestemmelser om karantene og isolasjon.

Departementet understreker at det er viktig at kommuner så langt det er mulig legger til rette for eventuelle valgobservatører, også i 2021. Ved et lavt smittetrykk, vil det være mulig å gjennomføre valgobservasjon i mindre grupper, så fremt det legges til rette for god avstand og hygiene i valglokalet. Ved større lokale utbrudd, vil det kunne være aktuelt å tilpasse retningslinjene til hvor og hvordan valgobservatørene kan få gjennomført sin observasjon. Det er allerede et krav i retningslinjene for valgobservatører at de ikke skal hindre valgprosessen. Det vil for eksempel i mange kommuner være utfordrende å få plass til observatører i valglokalene, dersom rådene om avstand skal holdes. Dersom tilstedeværelsen av observatører forstyrrer valgprosessen på en måte som gjør at kommunen ikke kan utføre sine oppgaver på en trygg måte, må det finnes alternative løsninger. Det kan blant annet være aktuelt at enkelte deler av valggjennomføringen, for eksempel opptellingen, observeres gjennom videooverføring. Valgobservatører holder vanligvis en rekke møter med ulike myndigheter og interessenter i valget, og disse kan gjennomføres digitalt.

Arbeidsgruppen anbefaler at departementet utarbeider en veiledning som sier hvor valgobservatører kan oppholde seg og hva de kan gjøre knyttet til smittevern hensyn. Departementet noterer seg dette, og vil vurdere hvordan dette best kan håndteres frem mot valget i 2021. Departementet vil sørge for at det blir gitt nødvendig informasjon om smittevern hensyn til eventuelle valgobservatører.

Åpenhet er en viktig forutsetning for tilliten til valggjennomføringen i Norge. Valgstyrene og fylkesvalgstyrene skal holde sine møter for åpne dører. Dersom det kalles inn til fjernmøter, for eksempel ved at møtet avholdes på videokonferanse, skal disse være tilgjengelige på nett for allmennheten. Økt bruk av fjernmøter kan etter departementets vurdering bidra til å øke åpenheten rundt valgstyrets beslutninger, da de blir mer tilgjengelige for velgerne i valgdistriktet enn de fysiske møtene er. Valgstyret er ansvarlig for opptellingen av stemmesedler. Opptelling av stemmer foregår i et møte som er åpent. Det samme gjelder for opptellingen som stemmestyret gjør i valglokalet. Kommunene må derfor legge til rette for at opptellingen av stemmer kan observeres av den som måtte ønske det.

4 Lovforslag

4.1 Regler om plassering og organisering av valglokaler

4.1.1 Gjeldende rett

Det er valgstyret som bestemmer hvor det skal være mulig å stemme på valgtinget, jf. valgloven § 9-3 andre ledd. Det skal kun være ett valglokale i hver stemmekrets. Valglokalet må geografisk ligge i stemmekretsen, jf. Ot.prp. nr. 45 (2001–2002) s. 268.

Stemming til sametingsvalget holdes på samme sted og samme tid som stemming til stortingsvalget, jf. forskrift om valg til Sametinget § 47 første ledd. I kommuner med færre enn 30 personer i Sametingets valgmannstall, er det ikke adgang til å stemme på valgtinget, jf. andre ledd.

Valgloven inneholder ikke noen definisjon av hva et valglokale er. Det følger imidlertid av valgloven § 8-3 første ledd og § 9-3 andre ledd at stemmingen skal foregå i *egnet og tilgjengelig* lokale. Departementet har i en tolkningsuttalelse lagt til grunn at et valglokale i lovens forstand kan bestå av flere rom som fysisk henger sammen.

4.1.2 Vurderinger og forslag fra departementet

Departementet mener at smittevern hensyn vil medføre andre krav til hva som kan ansees som et egnet valglokale. Større valglokaler er bedre egnet enn små valglokaler med hensyn til blant annet å kunne holde avstand til andre velgere og til valgfunksjonærene og stemmestyremedlemmene, noe som vil redusere risikoen for smitteoverføring.

Departementet foreslår derfor å fjerne vilkåret om at valglokalet må ligge i stemmekretsen, da dette vil kunne gjøre det enklere å finne egnede lokaler. Departementet understreker at kravet om at valglokalet skal være tilgjengelig, fortsatt gjelder selv om det her foreslås å åpne for at valglokalet kan ligge utenfor stemmekretsen. Valgstyret må ved vurderingen av om det er mer hensiktsmessig å plassere valglokalet utenfor stemmekretsen enn i stemmekretsen, vektlegge om det er enkelt for velgerne i stemmekretsen å komme seg til valglokalet.

Departementet viser til at valglovutvalget i sin utredning NOU 2020: 6 *Frie og hemmelige valg* foreslo å fjerne kravet om at valglokalet geografisk må ligge i stemmekretsen. Bakgrunnen for utvalgets forslag var at dette ville åpne for å benytte valglokaler som var mer egnede og tilgjengelige enn de lokalene som ligger i stemmekretsen.

Departementet viser til at det kan være noe uklart om valgloven åpner for at et valglokale kan bestå av flere rom. Departementet har riktignok i en tolkningsuttalelse lagt til grunn at flere rom kan benyttes så lenge rommene henger sammen, men valgloven og dens forarbeider omtaler ikke direkte denne problemstillingen. Det foreligger etter departementets vurdering ingen tungtveiende hensyn som taler for å utelukke at et valglokale kan bestå av flere rom. Departementet foreslår å lovfeste en slik regel for å tydeliggjøre at det er lov å benytte slike valglokaler. Av smittevern hensyn vil det være viktig å sikre nødvendig avstand i valglokalene, en måte dette kan oppnås på er å spre velgerne på flere rom. Kravene om at valglokalet skal være egnet og tilgjengelig, jf. valgloven § 8-3 første ledd og § 9-3 andre ledd, vil gjelde også der valglokalet består av flere rom. Da må alle rommene i valglokalet være egnede og tilgjengelige.

De foreslåtte endringene vil også gjelde for sametingsvalget, da sametingsvalget skal skje i de samme lokalene som stortingsvalget.

4.2 Åpne for at en person kan oppnevnes som stemmestyremedlem også utenfor den kommunen vedkommende er manntallsført i

4.2.1 Gjeldende rett

Det følger av valgloven § 4-2 at i kommuner der velgerne kan stemme på flere steder på valgtinget, skal valgstyret oppnevne ett stemmestyre per valglokale. Stemmestyret har blant annet ansvar for å ta imot stemmer i valglokalet og å foreta en foreløpig opptelling av de stemmesedlene som er lagt direkte i urnen. Stemmestyret som er oppnevnt i medhold av valgloven, fungerer også som stemmestyre ved stemming til sametingsvalget, jf. forskrift om valg til Sametinget § 17 andre ledd.

Kommuneloven § 7-2 regulerer valgbarhet til ulike folkevalgte organer, blant annet til folkevalgte organer som er hjemlet i særlov, som stemmestyret er. Det følger av denne bestemmelsen at en person må være folkeregistrert som bosatt i kommunen på tidspunktet for det aktuelle valget, for å være valgbar til stemmestyret.

4.2.2 Vurderinger og forslag fra departementet

Arbeidsgruppen om smittevern og valg peker på at det vil kunne være krevende for kommunene å sikre tilstrekkelig bemanning ved valget i 2021. Arbeidsgruppen viser til at dersom valgbarhetsvilkårene for valg til stemmestyre blir endret, vil kommunene også kunne velge personer som ikke er folkeregistrert som bosatt i kommunen, til stemmestyret. Dette vil gjøre det mulig å velge for eksempel studenter som fortsatt er folkeregistrert i den kommunen de kommer fra til stemmestyremedlem i kommunen de studerer i.

Departementet er enig med arbeidsgruppen i at det vil kunne bli krevende for en del kommuner å sikre tilstrekkelig bemanning ved valget i 2021. Pandemien og smittesituasjonen gjør blant annet at kommunene må planlegge med at det vil være behov for mer reservepersonell enn normalt, og særlig små kommuner vil kunne få vanskeligheter med å håndtere dette alene. En måte for kommunene å sikre seg et tilstrekkelig antall valgmedarbeidere i reserve, vil være å inngå et samarbeid om å opprette en felles reserve av valgmedarbeidere. Da kan disse settes inn i de kommunene det er behov for økt bemanning. Lovverket er ikke til hinder for et slikt samarbeid, da det ikke er noe krav om av valgmedarbeidere må bo i den kommunen der de deltar i gjennomføringen av valget. Det kan også tenkes at et lokalt smitteutbrudd fører til at mange medlemmer og varamedlemmer av stemmestyret blir satt i karantene eller isolasjon, slik at det blir behov for å supplere stemmestyret. Dagens regelverk om at stemmestyremedlemmene må være folkeregistrert som bosatt i kommunen, er imidlertid til hinder for at kommunene lærer opp og samarbeider om en reserve av personer som kan velges til medlemmer av stemmestyret. Departementet mener at den alvorlige situasjonen med covid-19-pandemien gjør at det bør åpnes for slikt samarbeid. For valget i 2021

foreslår derfor departementet å oppheve kravet om at medlemmene av stemmestyret må være folkeregistrert som bosatt i kommunen.

De foreslåtte endringene vil også gjelde ved sametingsvalget, da det stemmestyret som er oppnevnt ved stortingsvalget, også er stemmestyre ved sametingsvalget, jf. forskrift om valg til Sametinget § 17 andre ledd.

4.3 Stemming for velgere som er i covid-19-isolasjon

4.3.1 Gjeldende rett

Det følger av valgloven § 8-3 andre ledd bokstav b (for forhåndsstemmeperioden) og § 9-3 andre ledd (for valgtinget) at valgstyret bestemmer hvor velgerne skal kunne stemme. Alle velgere har imidlertid ikke mulighet til å komme seg til disse valglokalene. Etter valgloven § 8-3 andre ledd bokstav a skal det derfor være mulig å forhåndsstemme på helse- og omsorgsinstitusjoner.

Velgere som ikke kan komme til et valglokale på grunn av sykdom eller uførhet, kan etter søknad til valgstyret forhåndsstemme der de oppholder seg (ambulerende stemming), jf. valgloven § 8-3 sjette ledd. Det gjelder ingen formelle krav til søknaden. Søknaden må imidlertid angi at velgeren på grunn av sykdom eller uførhet ikke kan forhåndsstemme et annet sted. Valgstyret fastsetter selv fristen for når søknaden må være kommet inn til kommunen. Fristen må fastsettes til et tidspunkt innenfor perioden mellom tirsdag og fredag siste uke før valget. Søknadsfristen skal kunngjøres.

Det er ingen tilsvarende bestemmelse om ambulerende stemming på valgtinget.

Forskrift om valg til Sametinget § 42 første ledd fastslår at valgloven § 8-3 gjelder tilsvarende ved sametingsvalget. Av bestemmelsens andre ledd følger det at velgere som har søkt om å forhåndsstemme til stortingsvalget etter valgloven § 8-3 sjette ledd, ikke trenger å sende søknad for å kunne forhåndsstemme til sametingsvalget. Valgstyrets leder sørger for at samevalgstyrets leder får kopi av innkomne søknader.

4.3.2 Vurderinger og forslag fra departementet

Adgang til å stemme

Personer som er bekreftet smittet av SARS-CoV-2 og personer som er i smittekarantene og utvikler symptomer på covid-19, skal isolere seg, jf. forskrift om smitteverntiltak mv. ved koronautbruddet (covid-19-forskriften) § 7. Det innebærer å «oppholde seg i eget hjem eller på et annet egnet oppholdssted, isolert fra andre, så langt om mulig også fra andre i samme husstand». Overtredelse av plikten er straffbart, jf. covid-19-forskriften § 19. Stemmeberettigede som etter forskriften har plikt til å isolere seg, kan dermed ikke stemme på ordinær måte i et valglokale.

Departementet viser til at Covid-19-forskriften har regler som utgjør et inngrep i den enkeltes bevegelsesfrihet om plikt til å oppholde seg isolert. Retten til å stemme er beskyttet av Grunnloven § 50 og menneskerettighetene, jf. EMK tilleggsprotokoll 1

artikkel 3. For at den enkeltes plikt til isolasjon ikke skal gripe inn i den enkelte borgers grunnlovfestede rett til å stemme, må det etter departementets vurdering legges til rette for at også velgere med isolasjonsplikt får mulighet til å stemme.

Adgang til å stemme hjemme i forhåndsstemmeperioden

Arbeidsgruppen anbefaler i sin rapport at velgere som er i isolasjon venter med å stemme til de er friske, og at valglovens regler for ambulerende forhåndsstemming følges for velgere i isolasjon når det ikke er mulig å vente. For at flest mulig skal ha mulighet til å stemme, anbefaler arbeidsgruppen at fristen for søke om ambulerende stemming ikke kan settes tidligere enn den siste fredagen i forhåndsstemmeperioden.

Departementet antar at personer som er i isolasjon etter covid-19-forskriften, vil oppfylle dagens krav for å kunne søke om ambulerende stemming. For å klargjøre dette mener likevel departementet at det bør innføres en midlertidig endring i valgloven, som fastslår at personer med isolasjonsplikt å stemme der de oppholder seg. I dag er det mulig for kommunene å sette fristen til tirsdag den siste uken i forhåndsstemmeperioden. For å sikre at velgere som blir satt i isolasjon etter dette tidspunktet får stemme, foreslår departementet å endre fristen for å søke om å stemme ambulerende. Fristen for å søke kan ikke settes så sent at det er en risiko for at kommunen ikke rekker å ta imot alle stemmene. Departementet foreslår derfor at siste mulighet for å søke om å forhåndsstemme skal være fredagen før valgdagen kl. 10.

Departementet foreslår at det fastsettes i forskrift om valg til Sametinget at reglene gjelder tilsvarende for sametingsvalget.

Adgang til å stemme hjemme etter forhåndsstemmeperioden

Arbeidsgruppen anbefaler i tillegg at perioden for ambulerende stemming utvides for velgere som har plikt til å isolere seg etter covid-19-forskriften, til å gjelde også helgen før valgdagen og valgdagen. Siste frist for å søke om ambulerende stemming bør etter arbeidsgruppens syn være på formiddagen på valgdagen.

Departementet deler arbeidsgruppens vurdering og foreslår at det kan tas imot stemmer fra isolerte velgere også etter forhåndsstemmeperioden, det vil si lørdagen og søndagen før valgdagen, og på valgdagen. Departementet foreslår at fristen for å søke om å stemme hjemme etter at forhåndsstemmeperioden er over, skal være valgdagen kl. 10.

En stor forskjell mellom forhåndsstemmeperioden og valgtinget, er at velgerne i forhåndsstemmeperioden kan stemme i andre kommuner enn der de er manntallsført.

Arbeidsgruppen har pekt på at en utvidelse av muligheten til å stemme hjemme etter forhåndsstemmeperioden, bare kan gjelde velgere som stemmer i egen kommune.

Departementet ser at det kan oppstå situasjoner der en velger som hadde planlagt å reise hjem til den kommunen vedkommende er manntallsført i for å stemme på valgdagen, blir satt i isolasjon i helgen før valgdagen. Vedkommende vil da ikke ha mulighet til å

stemme. Selv om dette eventuelt kun vil gjelde et lite antall velgere, har departementet vurdert om det er mulig å legge til rette slik at også velgere utenfor egen kommune kan få stemme hjemme etter forhåndsstemmeperioden. Disse stemmene sendes til velgerens hjemkommune for prøving og opptelling, og stemmen vil først komme frem flere dager etter dagens frist for godkjenning. Dersom velgere utenfor egen kommune skal kunne stemme hjemme etter forhåndsstemmeperioden er over, må fristen for når stemmegivningene skal være kommet inn utsettes med to-tre dager. Dette vil ha betydning for når valgresultatet er klart.

Ettersom Stortinget skal tre sammen 1. oktober, anser departementet at det ikke er aktuelt å foreslå endringer i fristen for når stemmegivningene må være kommet inn til valgstyret for å bli godkjent. Departementet viser også til redegjørelsen knyttet til risiko for forsinket valgoppgjør i punkt 3.2.

Stemmene som tas imot dagene etter at forhåndsstemmeperioden er avsluttet, skal betraktes som valgtingsstemmer under opptellingen. For å sikre hemmelighold av stemmene under opptellingen, foreslår departementet at disse stemmene tas imot i omslagskonvolutt.

Departementet foreslår at det fastsettes i forskrift om valg til Sametinget at reglene gjelder tilsvarende for sametingsvalget.

Smittevern ved mottak av ambulerende stemmer

Stemmen skal tas imot der den isolerte velgeren oppholder seg. Dette vil som oftest være i boligen der velgeren bor. Departementet viser til smittevernfarene vurderinger gjort av FHI i arbeidsgruppen. Mottak av stemmer hos velgere som er bekreftet syke med covid-19 er forsvarlig så lenge man følger anbefalinger om avstand, tidsbruk og annet som spesifisert nærmere i smittevernveilederen. Valgmedarbeidere bør så langt mulig holde minst to? meters avstand til personer med mistenkt eller bekreftet covid-19. Hvis det er nødvendig med nærmere kontakt, bør man bruke beskyttelsesutstyr som beskrevet i smittevernveilederen. Valgmedarbeidere må få opplæring i gjennomføring av ambulerende stemmegivning i henhold til smittevernveilederen.

Alle velgere som er ukjente for stemmemottaker, skal legitimere seg. Munnbind kan vanskeliggjøre identifisering av velgeren. Velgere med munnbind må sørge for at stemmemottaker kan identifisere dem, for eksempel ved å ta av munnbindet i kort tid.

Lik frist for ambulerende stemming i alle kommuner

Forslaget innebærer at kommunene ikke kan fastsette lokal frist for søknad om ambulerende stemming. Det er etter departementets syn behov for en frist som er lik for hele landet, da dette vil gjøre det enklere å kommunisere til velgerne hvordan de skal gå frem for å stemme. Dette gjelder både ambulerende stemming under forhåndsstemmeperioden og ambulerende stemming etter forhåndsstemmeperioden. Departementet foreslår at det stilles krav om at fristen kunngjøres.

Departementet foreslår at velgere må søke kommunen om å stemme der de oppholder seg. Det skal som etter reglene for ambulerende stemming i dag, ikke gjelde noen formelle

krav til søknaden. Det må imidlertid fremgå av søknaden at velger som følge av at han eller hun er pålagt isolasjon etter covid-19-forskriften ikke har mulighet til å forhåndsstemme eller stemme på valgetinget.

4.4 Stemming for velgere som er i covid-19-karantene

4.4.1 Gjeldende rett

Valgloven inneholder ingen særskilte bestemmelser om stemming for velgere som er i covid-19-karantene. Se punkt 4.3.1 for regler om hvor det er mulig å avgi stemme.

4.4.2 Vurderinger og forslag fra departementet

Arbeidsgruppen om smittevern og valg peker i sin rapport på at velgere som er i karantene kan gå ut av huset så lenge nødvendig avstand holdes. Arbeidsgruppen anbefaler at velgere som er i karantene, bør vente med å stemme til de er friske.

Å være i karantene er derfor ikke rettslig til hinder for å gå ut for å stemme. Samtidig må personer i karantene overholde avstand til andre, noe som kan være vanskelig i et valglokale der mange andre skal stemme samtidig. Arbeidsgruppen anbefaler derfor at velgere i karantene ikke bruker ordinære valglokaler. At personer i karantene stemmer på egne steder, vil for det første gjøre øvrige velgere tryggere på at de ikke utsettes for smitte når de stemmer. For det andre vil det gjøre det enklere for kommunene å målrette smitteverntiltakene og beskytte valgmedarbeiderne.

Arbeidsgruppen mener velgere i karantene må stemme på tilpassede stemmesteder hvor det er mulig å ha ekstra smitteverntiltak og det ikke er andre velgere til stede. Følgende løsninger blir skissert i rapporten for velgere som er i karantene:

- De kan stemme utenfor et ordinært valglokale på en skjermet og egnet plass.
- De kan stemme mens de sitter i bilen, for eksempel ute på en parkeringsplass.
- De kan stemme ved egne lokaler eller mobile stemmesteder som en valgbuss eller en valgbåt.
- De kan stemme hjemme.

Departementet understreker at velgere som er i karantene, også har rett til å stemme. Dette gjelder både velgere som er i smittekarantene og innreisekarantene etter covid-19-forskriften. De må kunne stemme uten å risikere straff for å ha brutt karantenen ved for eksempel å ikke kunne holde tilstrekkelig avstand til andre. På den annen side må ikke andre velgere og valgmedarbeidere utsettes for smittefare når velgere i karantene skal stemme. Departementet foreslår derfor at det fastsettes særskilte regler for hvordan velgere i karantene skal stemme, både hvis de forhåndsstemmer og hvis de stemmer på valgetinget.

Departementet foreslår at velgere i karantene ikke skal stemme i ordinære valglokaler, men at de må stemme der valgstyret bestemmer. Slik stemming må skje på *egnet* sted, dvs. på et sted der det er mulig å stemme på en smittevern-faglig forsvarlig måte, jf. de skisserte løsningene fra arbeidsgruppen. Departementet understreker at selv om

kommunene plikter å tilby velgere i karantene en måte å stemme på, trenger tilbudet ikke være tilsvarende som det som tilbys velgere som stemmer i ordinære valglokaler. Det kan for eksempel være aktuelt med reduserte åpningstider ved stemmesteder for velgere i karantene.

Det vil kunne være velgere i karantene som ikke har mulighet til å stemme på de steder der valgstyret bestemmer. Dette vil eksempelvis kunne gjelde velgere i karantene som er avhengig av offentlig kommunikasjon. For at disse velgerne også skal få stemme, foreslår departementet at disse velgerne skal kunne stemme der de oppholder seg (ambulerende stemming).

Velgere i karantene som oppfyller vilkårene for å stemme der de oppholder seg, må søke kommunen om dette. Denne fristen bør settes så sent at de velgerne som må stemme på denne måten, får mulighet til å stemme. Samtidig kan fristen ikke settes så sent at kommunene ikke rekker å ta imot stemmene. Departementet foreslår derfor at siste mulighet for å søke om å forhåndsstemme skal være fredagen før valgdagen kl. 10.

Departementet foreslår i tillegg at det kan tas imot stemmer der velgerne i karantene oppholder seg også etter forhåndsstemmeperioden, det vil si lørdagen og søndagen før valgdagen, og på valgdagen. Dette vil kun være aktuelt for velgere som er manntallsført i kommunen. Departementet foreslår at fristen for å søke om å stemme disse dagene skal være valgdagen kl. 10.

Departementet foreslår også at stemmer som mottas der velgeren oppholder seg etter at forhåndsstemmeperioden er avsluttet, dvs. på lørdagen og søndagen før valgdagen, og på valgdagen, må avgis i stemmeseddelkonvolutt. Det er ikke mulig å sette kryss i manntallet etter at forhåndsstemmeperioden er over, og før valgtinget starter.

Departementet mener det er hensiktsmessig å ha like regler for mottak av ambulerende stemmer etter at forhåndsstemmeperioden er over. Slike stemmer skal anses som valgtingsstemmer.

Departementet mener at den samme endringer bør gjelde valg til Sametinget, og at de nødvendige endringer i forskrift for valg til Sametinget bør gjøres for å sikre dette.

4.5 Antall stemmemottakere ved ambulerende stemming

4.5.1 Gjeldende rett

Valgloven § 8-1 femte ledd stiller krav til at det ved forhåndsstemmingen innenriks fra 10. august skal være minst to stemmemottakere til stede ved mottak av forhåndsstemmer. Ved forhåndsstemming på Svalbard og Jan Mayen og ved mottak av forhåndsstemmer fra 1. juli til 10. august (såkalte tidligstemmer), er det tilstrekkelig med én stemmemottaker. Bestemmelsen i valgloven § 8-1 gjelder tilsvarende ved sametingsvalg, jf. forskrift om valg til Sametinget § 43 første ledd.

Valgforskriften § 24a fjerde ledd har særskilte regler for mottak av stemmer i perioden 1. juli til 9. august. Velger skal ikke legge stemmeseddelen i urnen. I stedet skal velgeren legge den i en stemmeseddelkonvolutt etter at den er stemplet. Stemmemottaker skal

deretter legge stemmeseddelen sammen med valgkortet i en omslagskonvolutt. Stemmemottaker skal underskrive på valgkortet og påføre tid og sted for stemmegivningen. Til slutt legger velgeren omslagskonvolutten i en urne.

Det følger av valgloven § 4-2 at dersom stemmegivningen foregår på flere steder i kommunen, skal et stemmestyre med minst tre medlemmer administrerer stemmegivningen på hvert sted. Stemmestyret oppnevnt etter denne bestemmelsen, fungerer også ved stemmingen til sametingsvalget, jf. forskrift om valg til Sametinget § 17 andre ledd. Når stemme avgis utenfor valglokalet, er det i dag krav om to stemmemottakere, jf. valgloven § 9-6. Også ved sametingsvalg, er det krav om to stemmemottakere ved stemming umiddelbart utenfor valglokalet, jf. forskrift om valg til Sametinget § 52.

4.5.2 Vurderinger og forslag fra departementet

Arbeidsgruppen foreslår i sin rapport at departementet vurderer om kommunene bør få adgang til å bestemme at ambulerende stemmer tas imot av bare én stemmemottaker, begrenset til den siste helgen før valgdagen og valgdagen. Dette vil etter arbeidsgruppens vurdering gjøre kommunen i stand til å ta imot flere stemmer. Ved kun én stemmemottaker, anbefaler arbeidsgruppen at velger ikke skal legge stemmeseddelen i urnen. Arbeidsgruppen anbefaler at stemmen mottas etter samme regler som for stemmer som mottas i tidligstemmeperioden, jf. valgforskriften § 24a. Arbeidsgruppen peker på at en adgang til å ta imot stemmer ikke nødvendigvis vil spare tid for kommunen, men tidsbruken flyttes fra mottak av stemmer til opptellingen. I tillegg peker arbeidsgruppen på at det kan være mer krevende å rekruttere stemmemottakere til å ta imot stemmer fra isolerte velgere.

Departementet ser at økt omfang av ambulerende stemming vil være krevende for kommunene å håndtere. Dette gjelder særlig dersom det oppstår lokale smitteutbrudd der flere velgere settes i isolasjon rett før valgdagen. Den enkelte kommune må planlegge beredskap knyttet til dette arbeidet. Departementet legger til grunn at ved et omfattende lokalt smitteutbrudd, vil kommunen være kjent med dette noe tid i forkant av svar på testene, og vil ha mulighet til å planlegge etter dette. Det vil likevel kunne oppstå en situasjon med mange isolerte velgere på samme tid. For at kommunene skal få tatt imot stemmer fra alle velgere som ønsker å stemme, foreslår departementet en adgang for valgstyret til å beslutte at disse stemmene kan tas imot med én stemmemottaker til stede den siste helgen før valgdagen og valgdagen. Vilkåret for å benytte denne adgangen er at det anses som nødvendig for at velgerne skal få stemme. Årsaken til at det anses nødvendig at stemmene tas imot med en stemmemottaker må være knyttet til et lokalt smitteutbrudd, og ikke til ressursmessige utfordringer på grunn av andre forhold.

Departementet mener at denne endringen også må gjelde for valg til Sametinget, og at de nødvendige endringer i forskrift for valg til Sametinget bør gjøres for å sikre dette.

4.6 Gi valgstyret adgang til å opprette ekstra valglokaler i en stemmekrets ved et lokalt utbrudd

4.6.1 Gjeldende rett

Det skal være kun ett valglokale i hver stemmekrets ved stemming på valgtinget. Det er kommunestyret, eller valgstyret etter delegering, som avgjør hvor mange stemmekretser kommunen skal deles inn i, jf. valgloven § 9-3 første ledd. Sentral matrikkelmyndighet (Statens kartverk) skal orienteres om endringer i stemmekretsinnndelingen innen 31. mars i valgåret. Valgstyret bestemmer hvor og når stemmingen skal foregå, jf. andre ledd.

I kommuner med 30 eller flere personer i Sametingets valgmanntall kan velgerne stemme til sametingsvalget i de samme lokalene og til samme tid som til stortingsvalget, jf. forskrift om valg til Sametinget § 47 første ledd. I kommuner med færre enn 30 personer i valgmanntallet, er det bare adgang til å forhåndsstemme, jf. andre ledd.

4.6.2 Vurderinger og forslag fra departementet

Arbeidsgruppen om smittevern og valg peker i sin rapport på at det ved et lokalt smitteutbrudd kan være behov for å opprette flere valglokaler i en stemmekrets for å spre velgerne mer. Arbeidsgruppen viser til at det for eksempel kan være mulig å sette opp telt på store friområder. Ved å gjøre det mulig å opprette ekstra valglokaler vil kommunene få større fleksibilitet til å håndtere eventuelle lokale smitteutbrudd.

Departementet viser til at på valgdagen stemmer de fleste velgerne i den stemmekretsen de er manntallsført. Det skal etter valgloven kun være et valglokale i hver stemmekrets. Ved hvert valg oppstår det kø ved flere valglokaler. Dette er noe som generelt er uheldig, da det kan føre til at noen velgere ikke får stemt fordi de ikke orker eller ønsker å stå i kø. Kø vil gjøre det vanskelig for velgerne å holde avstand til andre velgere. I en situasjon med lokale utbrudd av covid-19 vil det derfor være ekstra viktig å unngå kø i og utenfor valglokalene. Å dele kommunen inn i mindre stemmekretser er et tiltak som kan bidra til mindre køer. Vedtak om å dele kommunen inn i stemmekretser må imidlertid treffes senest 31. mars i valgåret. Dette av hensyn til manntallsføringen. Det vil derfor ikke være mulig å endre stemmekretsinnndelingen etter 31. mars som følge av lokale utbrudd av covid-19.

Departementet er enig med arbeidsgruppen i at det kan være behov for flere valglokaler i den samme stemmekretsen ved lokale smitteutbrudd. Departementet foreslår derfor at kommunene skal kunne opprette ett eller flere ekstra valglokaler i en stemmekrets ved lokale utbrudd av covid-19. Dette vil kunne bidra til å spre velgerne bedre og dermed redusere køene i og utenfor valglokalet. Departementet foreslår at et vedtak om å opprette et ekstra valglokale i stemmekretsen må treffes av valgstyret selv.

Kravet i valgloven § 9-3 andre ledd andre punktum om at stemmingen skal foregå i et egnet og tilgjengelig lokale, gjelder også for ekstra valglokaler som opprettes i stemmekretsen. Dersom det foreligger særlige grunner, kan andre lokaler benyttes, jf. fjerde punktum. I en situasjon med lokale utbrudd av covid-19 legger departementet til

grunn at det kan benyttes lokaler som ikke er egnede og tilgjengelige dersom det er nødvendig for å kunne gjennomføre nødvendige smitteverntiltak. Dette må vurderes konkret i det enkelte tilfellet. Departementet viser til at dette ikke er en generell adgang til å fravike kravene om egnethet og tilgjengelighet. Kommunene må benytte lokaler som oppfyller disse kravene dersom det er mulig å finne slike lokaler.

Å opprette ekstra valglokaler ved lokale utbrudd av covid-19, vil også være hensiktsmessig i kommuner der velgerne er avhengig av kollektivtransport for å komme til valglokalet. I en situasjon der det er gitt råd om å unngå kollektivtransport, vil å opprette et ekstra valglokale kunne redusere behovet for å bruke kollektivtransport for å komme til valglokalet.

Departementet mener det er nødvendig å fastsette særskilte rutiner for hvordan stemmingen skal skje i et ekstra valglokale i stemmekretsen. Dersom kommunen har tatt i bruk elektronisk avkryssing i manntallet på valgdagen, skal velgere som stemmer i et ekstra valglokale, legge stemmeseddelen direkte i urnen, med mindre stemmemottakeren i det ekstra valglokalet ikke kan sette kryss ved velgerens navn i det elektroniske manntallet. Dersom stemmemottakeren ikke kan sette kryss ved velgerens navn i det elektroniske manntallet, eller dersom kommunen benytter et papirmanntall, skal velgeren ikke legge stemmeseddelen ned i urnen der stemmingen foregår i et ekstra valglokale i stemmekretsen. Stemmen må da avgis i stemmesedelkonvolutt, som legges i en omslagskonvolutt, som deretter legges i urnen.

Departementet mener det er behov for å tydeliggjøre hvordan opptelling av stemmesedler avgitt i et ekstra valglokale kan skje. Det er valgstyret som bestemmer hvordan opptellingen skal skje, jf. valgloven § 10-4 første ledd. Den foreløpige opptellingen av stemmesedlene kan enten skje ute på det enkelte stemmested, samlet for flere stemmesteder ute på ett stemmested eller hos valgstyret. Skjer opptellingen hos valgstyret kan den enten skje per stemmekrets eller samlet for kommunen. Opptelling av stemmesedlene per stemmekrets kan kun foretas dersom manntallet i stemmekretsen inneholder minst 100 navn. Dette regelverket er tilpasset en situasjon hvor det kun er ett stemmested/valglokale per stemmekrets, og er dermed ikke ment å regulere en situasjon hvor det opprettes ett eller flere ekstra valglokaler i stemmekretsen.

Departementet foreslår at det ikke skal kunne foretas særskilt opptelling av stemmesedler som er avgitt i et ekstra valglokale. Hovedbegrunnelsen for dette forslaget er at det vil kunne bli svært få personer som stemmer ved slike valglokaler. Prinsippet om hemmelig valg vil derfor kunne bli utfordret dersom stemmesedlene kan telles opp særskilt for ekstra valglokaler. Stemmesedler som er lagt direkte i urnen i et ekstra valglokale, skal telles opp på den måten valgstyret har bestemt at stemmesedlene i stemmekretsen skal telles opp. Forslaget innebærer at stemmesedlene enten må telles opp hos stemmestyret i det ordinære valglokalet i stemmekretsen sammen med de øvrige stemmesedlene avgitt i kretsen, eller telles opp kretsvis eller samlet hos valgstyret. Stemmesedler som er avgitt i konvolutt i et ekstra valglokale, skal følge de vanlige reglene for opptelling av slike stemmer, jf. valgloven § 10-6 andre ledd andre og tredje punktum.

Stemming til sametingsvalget skjer i de samme lokalene som til stortingsvalget. Det vil derfor også være mulig å stemme i disse ved sametingsvalget.

4.7 Tidspunkt for når opptelling av forhåndsstemmene kan starte

4.7.1 Gjeldende rett

4.7.1.1 Stortingsvalg

Det følger av valgloven § 10-4 første ledd at det er valgstyret som har ansvaret for opptellingen av stemmesedlene og bestemmer hvem som teller opp stemmene, og på hvilken måte opptellingen foregår. Valgloven § 10-4 inneholder likevel noen regler for opptellingen og stiller blant annet krav om at stemmesedlene skal telles i to omganger, én foreløpig og én endelig opptelling, jf. valgloven §§ 10-5 og 10-6. I den foreløpige opptellingen skal stemmesedlene telles manuelt, jf. valgforskriften § 37 a.

Opptellingen av forhåndsstemmer skal starte senest fire timer før stemmingen er avsluttet ved samtlige valglokaler i kommunen. Dette skal kun gjøres dersom opptellingen kan skje uten å stride mot prinsippet om hemmelig valg. Om dette ikke er mulig, skal opptellingen starte så snart samtlige forhåndsstemmegivninger er godkjent. Bestemmelsen er tolket slik at det ikke er adgang til å starte opptellingen før valgdagen, men er ikke til hinder for at kommunene gjør forberedelser til opptellingen. For eksempel kan stemmesedlene sorteres og stemmeseddelkonvoluttene åpnes.

Den foreløpige opptellingen av stemmesedler avgitt på valgtinget skal starte så fort som mulig etter at stemmingen på valgtinget er avsluttet.

4.7.1.2 Sametingsvalg

Forskrift om valg til Sametinget § 62 har regler om ansvar for opptellingen ved sametingsvalg. I kommuner med 30 eller flere personer innført i Sametingets valgmannfall, er samevalgstyret i kommunen ansvarlig for den foreløpige opptelling av både forhåndsstemmer og valgtingsstemmer. I kommuner med færre enn 30 manntallsførte, er opptellingsvalgstyret i valgkretsen ansvarlig for den foreløpige opptellingen. Opptellingsvalgstyret er også ansvarlig for den endelige opptellingen. Forskriften § 64 stiller krav om at stemmesedlene skal telles i to omganger, én foreløpig og én endelig opptelling.

Den foreløpige opptellingen av forhåndsstemmer skal starte senest fire timer før stemmegivningen er avsluttet ved samtlige stemmesteder i valgkretsen, jf. forskrift om valg til Sametinget § 65 første ledd. Dette skal kun skje dersom opptellingen kan gjøres uten å stride mot prinsippet om hemmelig valg. Hvis det ikke er mulig, skal opptellingen starte så snart samtlige forhåndsstemmegivninger er mottatt på opptellingsstedet. Bestemmelsen må tolkes på samme måte som den tilsvarende regelen i valgloven, slik at det ikke er adgang til å starte opptellingen før valgdagen.

4.7.2 Vurderinger og forslag fra departementet

Departementet viser til at valglovutvalget foreslår at opptellingen av forhåndsstemmer bør kunne starte på søndagen før valgdagen. Bakgrunnen for forslaget er at slik det er praktisert i dag, vil særlig større kommuner klargjøre for opptellingen på søndagen. Det innebærer blant annet å åpne stemmeseddelkonvolutter og sortere stemmesedler.

Tiltak for å begrense smittespredningen av koronaviruset kan føre til at opptellingen tar lengre tid enn normalt, blant annet som følge av at valgmedarbeiderne må holde større avstand til hverandre eller at opptellingen for eksempel kan måtte organiseres i mindre grupper. Koronaviruspandemien kan også føre til en økning i antall forhåndsstemmer, spesielt stemmer avgitt i konvolutt.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at opptellingen av forhåndsstemmer kan starte på søndagen før valgdagen. Det er viktig at krav til hemmelighold overholdes, og opptellingen må organiseres på en slik måte at færrest mulig kjenner til opptellingsresultatene.

Vilkåret om at opptellingen kun kan starte dersom det kan skje uten å stride mot prinsippet om hemmelig valg, skal fortsatt gjelde.

Departementet foreslår at det gjøres en tilsvarende midlertidig endring i forskrift om valg til Sametinget.

4.8 Smittevern faglig forsvarlig valggjennomføring

4.8.1 Gjeldende rett

Smittevernloven § 4-1 andre ledd gir på nærmere vilkår nasjonale myndigheter hjemmel for å fastsette tiltak for å forebygge en allmennfarlig smittsom sykdom eller for å motvirke at den blir overført. Smitteverntiltak er fastsatt i forskrift om smitteverntiltak ved koronautbruddet (covid-19-forskriften). Forskriftens formål er å fastsette smittevern faglige tiltak for å hindre eller begrense spredning av SARS CoV-2 i befolkningen og blant helsepersonell, og for å sikre opprettholdelse av tilstrekkelig kapasitet i helse- og omsorgstjenesten slik at tjenesten kan håndtere smittesituasjonen og samtidig ivareta ordinære helse- og omsorgstjenester, jf. § 1 første ledd. Forskriften skal videre sikre at smitteverntiltakene som iverksettes av kommuner og statlige helsemyndigheter er samordnet, jf. smittevernloven § 1-1. Forskriften ble fastsatt 27. mars 2020 og er endret en rekke ganger etter det.

Forskriften har blant annet regler om arrangementer, herunder hvor mange personer som kan være til stede på et arrangement, krav til smittevern forsvarlig gjennomføring av arrangementer og krav til avstand på arrangementer mv. Det er i covid-10-forskriften § 13 fastsatt en nærmere definisjon av begrepet *arrangement*. Kommunenes gjennomføring av valg faller ikke inn under definisjonen av arrangement i forskriften.

Valgloven har i dag ingen regler som gjør det mulig å pålegge kommunene å sørge for smitteverntiltak ved gjennomføringen av stortingsvalget. Forskrift om valg til Sametinget har heller ingen slik bestemmelse.

4.8.2 Vurderinger og forslag fra departementet

Departementet understreker at gjennomføringen av valget må være smittevern­faglig forsvarlig, og at helsemyndighetenes grunnleggende smittevern­råd også bør gjelde for valggjennomføringen.

Det er igangsatt et arbeid med en smittevern­veileder for valggjennomføringen. Dette vil være et viktig bidrag til å sikre at kommuner og fylkeskommuner kan forberede og sikre at gjennomføringen av valget er smittevern­faglig forsvarlig. Departementet vil sørge for at kommuner og fylkeskommuner får opplæring i og veiledning om smittevern­veilederen i god tid før valget.

Det vil imidlertid ikke være alle smittevern­råd som er egnet for valggjennomføring. Departementet peker også på at valg ikke er å anse som et «arrangement» i covid-19-forskriftens betydning. Departementet ser derfor behov for å kunne forskriftsfeste enkelte smitteverntiltak for gjennomføringen av stortingsvalget i 2021. Kravene vil rette seg mot kommunenes plikter til å tilrettelegge valggjennomføringen slik at velgerne kan stemme på en smittevern­faglig forsvarlig måte. Smitteverntiltakene det vil være aktuelt for departementet å pålegge kommunene å sørge for, er tiltak for å sikre at valget kan gjennomføres med tilstrekkelig avstand mellom personer som oppholder seg i valglokalet, tilsvarende den bestemmelsen som gjelder krav til avstand på arrangementer i covid-19-forskriften § 13c. Det vil også være aktuelt å pålegge kommunene å sørge for at det benyttes tilstrekkelig beskyttelsesutstyr som munnbind ved mottak av stemmer fra velgere i isolasjon. Avhengig av smittesituasjonen når valget nærmer seg, vil dette være viktig for å kunne forsikre velgerne om at det er trygt å stemme.

Det er foreløpig uklart hvordan smittesituasjonen vil være på tidspunktet for gjennomføringen av valget. Som nevnt ovenfor konkluderer FHI med at det de neste seks månedene vil være en vedvarende fare for at epidemien kommer ut av kontroll lokalt, regionalt eller nasjonalt. Departementet ser dermed behov for en slik hjemmel, istedenfor å fastsette reglene nå.

For å kunne vurdere hvilke tiltak som er nødvendige og mulig i forbindelse med gjennomføring av valg, mener departementet at det er nødvendig med en hjemmel i valgloven. Dette vil gjøre det enklere å sikre departementets overordnede ansvar for valggjennomføringen. Departementet foreslår at en slik hjemmel midlertidig tas inn i valgloven før valget i 2021. Utforming av en eventuell forskrift vil skje i samråd med helsemyndighetene.

Ettersom valg til Sametinget foregår i de samme lokalene og på de samme stedene som det foregår valg til Stortinget, vil smitteverntiltakene også omfatte sametingsvalget.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Gjennomføringen av valget under covid-19-pandemien vil være krevende, og vil kunne medføre økte kostnader for kommunene. Kommuner og fylkeskommuner må være forberedt på at det kan komme lokale smitteutbrudd under valget. Dette vil ha administrative konsekvenser i form av økt ressursbruk knyttet til planlegging og beredskap. Smittetrykket vil ha stor betydning for hvor mye ekstra ressurser som vil kreves, og det vil kunne være store variasjoner mellom kommunene.

Av endringene som foreslås i dette høringsnotatet, vil utvidelse av perioden det er mulig for velgere i isolasjon å stemme hjemme, kunne innebære merarbeid for kommunene. De øvrige forslagene medfører i seg selv ingen vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser for kommunene.

Arbeidsgruppen som er nedsatt sammen med KS for å kartlegge de økonomiske konsekvensene av covid-19-situasjonen for kommunesektoren, vil utarbeide anslag for de økonomiske konsekvensene for kommunene av valggjennomføring under en pandemien, og spørsmål om kompensasjon vil bli vurdert i forlengelsen av dette.

6 Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget

Til valgloven

Til § 8-1 a

Bestemmelsen bestemmer at valgstyret kan vedta å fravike kravet om to stemmemottakere i valgloven § 8-1 når det mottas stemmer på helse- og omsorgsinstitusjoner og når det mottas ambulerende stemmer, etter § 8-3 b eller § 8-3 c tredje ledd. Valgstyret kan kun fatte vedtak om å fravike kravet når det på grunn av et lokalt utbrudd av covid-19 er nødvendig for å sikre at velgerne får stemme. For eksempel dersom et lokalt utbrudd av covid-19 innebærer at kommunen må ta imot et stort antall stemmer fra velgere i isolasjon og karantene og flere av valgmedarbeiderne er forhindret fra å møte på jobb pga. covid-19. Valgstyrets myndighet kan ikke delegeres.

Se ellers de alminnelige motivene i punkt 4.5.2.

Til § 8-3 a

Bestemmelsen innebærer en kodifisering av departementets tolkning av at et valglokale kan bestå av flere rom. Rommene må i så fall henge sammen.

Se ellers de alminnelige motivene i punkt 4.1.2.

Til § 8-3 b

Bestemmelsen regulerer ambulerende mottak av forhåndsstemmer ved stortingsvalget i 2021.

Første punktum fastsetter som i dag at velgere som på grunn av sykdom eller uførhet ikke kan avgi forhåndsstemme i et valglokale, kan søke valgstyret om å stemme der de oppholder seg. Bestemmelsen gir i tillegg velgere som har isolasjonsplikt etter covid-19-forskriften, tilsvarende mulighet til å stemme der de oppholder seg. Det stilles ingen krav til søknaden utover at velgerne må opplyse om at de på grunn av sykdom, uførhet eller isolasjonsplikt, ikke har mulighet til å forhåndsstemme på et ordinært stemmested. Velgerne har en rett til å stemme. Søknadene kan ikke avslås. I *andre punktum* fastsettes søknadsfristen til kl. 10 på fredagen før valgdagen. Søknadsfristen vil være lik for alle velgere som søker om ambulerende forhåndsstemmegivning ved stortingsvalget i 2021. Se ellers de alminnelige motivene i kapittel 4.3.2.

Til § 8-3 c

Første ledd fastsetter at velgere som er i innreisekarantene eller smittekarantene etter covid-19-forskriften bare kan forhåndsstemme der valgstyret bestemmer. Valgstyret kan delegere denne myndigheten til administrasjonen i kommunen.

Det følger av *andre ledd* at stemmegivningen skal foregå på egnet sted. I vurderingen av hva som er *egnet sted*, skal det legges særskilt vekt på å sikre at stemmegivningen kan skje på en smittevern­faglig forsvarlig måte. Valgstyret kan bestemme at stemmegivningen skal foregå for eksempel utenfor et ordinært valglokale adskilt fra øvrige velgere på en skjermet og egnet plass, eller i et valglokale satt opp særskilt for velgere i karantene (for eksempel slik at det er mulig å ta imot stemmer fra velgere som sitter i bil, noe som vil kunne gjøre det enklere å holde avstand til andre velgere). Bestemmelsen innebærer at velgere i karantene ikke kan forhåndsstemme på de ordinære forhåndsstemmestedene.

Etter *tredje ledd* kan velgere som ikke kan forhåndsstemme på de stedene valgstyret har bestemt at det skal tas imot forhåndsstemmer, søke kommunen om å få forhåndsstemme der de oppholder seg. Dette vil særlig være aktuelt for velgere som må reise kollektivt for å kunne stemme et sted der valgstyret har bestemt at velgere i karantene må stemme, jf. første ledd.

Se ellers de alminnelige motivene i punkt 4.4.2.

Til § 8-7

Bestemmelsen gir departementet forskriftshjemmel til å pålegge kommunene å sørge for en smittevern­faglig forsvarlig gjennomføring av stortingsvalget i 2021 og pålegge kommunene å sørge for å iverksette bestemte tiltak i tråd med helsemyndighetenes anbefalinger. Smitteverntiltak departementet kan pålegge kommunene å sørge for er blant annet å sikre nødvendig krav til avstand mellom personer ved stemmegivningen og hygienetiltak. Hygienetiltak vil omfatte blant annet å legge til rette for god håndhygiene der stemmegivningen foregår og rengjøring av lokalene som benyttes. Det vil også omfatte å sørge for at det benyttes beskyttelsesutstyr som munnbind ved mottak av stemmer fra isolerte velgere. Pliktsubjektet etter bestemmelsen er kommunene.

Se ellers de alminnelige motivene i punkt 4.8.2.

Til § 9-3 a

Første ledd fastsetter at valgstyret selv kan opprette ett eller flere ekstra valglokaler i én eller flere stemmekretser i kommunen. Myndigheten til å opprette ekstra valglokaler kan ikke delegeres til andre. Det kan bare opprettes ekstra valglokaler dersom det er et lokalt utbrudd av covid-19 i kommunen. Det er opp til valgstyret selv å avgjøre om det foreligger et lokalt utbrudd av covid-19 i kommunen. Ekstra valglokaler kan også opprettes særskilt for velgere som er i karantene, jf. § 9-3 c.

Det er i *andre ledd* fastsatt rutiner for hvordan stemmingen skal foregå i ekstra valglokaler som er opprettet etter første ledd. Dersom kommunen har innført elektronisk avkryssing i manntallet på valgdagen, jf. valgloven § 9-5 a, kan stemmemottakeren sette kryss ved velgeren navn i manntallet, og velgeren kan legge stemmeseddelen i urnen. Ved kommunikasjonsbrudd mot manntallet skal stemmesedlene behandles som beredskapsstemmer, jf. valgloven § 9-5 a fjerde ledd. Dersom kommunen benytter papirmanntall, skal stemmen avgis i en stemmeseddelkonvolutt som legges i en omslagskonvolutt.

Se ellers de alminnelige motivene i punkt 4.6.2.

Til § 9-3 b

Bestemmelsen åpner for at valglokalet for stemmekretsen kan plasseres utenfor det geografiske området for stemmekretsen. Valgloven § 9-3 andre ledd om at stemmegivningen skal foregå i egnet og tilgjengelig lokale, gjelder også når valgstyret ønsker å legge stemmegivningen til et valglokale utenfor stemmekretsen. Det må således være enkelt for velgerne i stemmekretsen å komme seg til valglokalet.

Se ellers de alminnelige motivene i punkt 4.1.2.

Til § 9-3 c

Første og andre ledd: Se merknadene til § 8-3 c første og andre ledd.

Tredje ledd: Se merknadene til § 9-3 a andre ledd.

Fjerde ledd: Se merknadene til § 9-6 a.

Se ellers de alminnelige motivene i punkt 4.4.2.

Til § 9-6 a

Første ledd første punktum gir velgere som på grunn av isolasjonsplikt ikke kan avgi stemme i et valglokale på valgtinget, en rett til å stemme der de oppholder seg. *Andre punktum* fastsetter fristen for å søke. Søknaden må være kommet inn til kommunen innen kl. 10 på valgdagen. Det stilles ingen krav til søknaden utover at den må angi at velgeren på grunn av isolasjonsplikt ikke kan stemme i et valglokale på valgtinget.

Andre ledd første punktum fastsetter når stemmene etter første ledd kan mottas. Stemmene kan tas imot lørdagen og søndagen før valgdagen, og på valgdagen. *Andre*

punktum bestemmer at det skal benyttes stemmeseddelkonvolutt og omslagskonvolutt når disse stemmene mottas.

Tredje ledd første punktum fastslår et krav om at det skal være minst to stemmemottakere til stede når stemmer mottas etter første ledd. *Andre punktum* fastslår et unntak fra dette kravet. Valgstyret gis myndighet til å fravike kravet om minst to stemmemottakere når det på grunn av et lokalt utbrudd av covid-19 anses som nødvendig for at velgere skal få stemme. Valgstyrets myndighet kan ikke delegeres. Se merknaden til § 8-1 a.

Se ellers de alminnelige motivene i kapittel 4.3.2.

Til § 9-11

Se merknadene til § 8-7.

Se ellers de alminnelige motivene i kapittel 4.8.2.

Til § 10-4 a

Første ledd fastsetter at det ikke kan foretas en særskilt opptelling av stemmesedler som er avgitt i ekstra valglokaler, jf. § 9-3 a og § 9-3 c første ledd. Bestemmelsen regulerer kun opptelling av stemmesedler som er lagt direkte i en urne. Stemmesedlene må enten telles opp hos stemmestyret i det ordinære valglokalet i stemmekretsen sammen med de øvrige stemmesedlene avgitt i kretsen, eller telles opp kretsvis eller samlet hos valgstyret.

Etter *andre ledd* skal stemmesedler som er avgitt i stemmeseddelkonvolutt, ikke telles opp på samme måte som stemmesedler som er lagt direkte i urnen. Bestemmelsen gjelder for stemmesedler som er lagt i konvolutt i et ekstra valglokale på valgtinget, og stemmer som er mottatt lørdag og søndag fra valgdagen, og på valgdagen, fra velgere som er i karantene eller isolasjon.

Se ellers de alminnelige motivene i punkt 4.3.2, 4.4.2 og 4.6.2.

Til 10-5 a

Bestemmelsen fastsetter at den foreløpige opptellingen av forhåndsstemmer ved stortingsvalget i 2021 kan starte på søndagen før den offisielle valgdagen. Opptellingen kan kun starte på søndagen dersom det kan gjøres uten å stride mot prinsippet om hemmelig valg.

Se ellers de alminnelige motivene i punkt 4.7.2.

Til kommuneloven

Til § 7-2 a

Bestemmelsen fastsetter at også personer som er folkeregistrert som bosatt utenfor kommunen, kan velges som medlem av et stemmestyre i kommunen.

Se ellers de alminnelige motivene i punkt 4.2.2.

7 Forslag til midlertidige endringer i valgloven og kommuneloven

I

I lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven) gjøres følgende endringer:

Ny § 8-1 a skal lyde:

§ 8-1 a *Adgang til å fravike kravet om to stemmemottakere*

Valgstyret kan selv fravike kravet om to stemmemottakere i valgloven § 8-1 femte ledd ved mottak av stemmer etter valgloven § 8-3 andre ledd bokstav a, § 8-3 b og § 8-3 c tredje ledd dersom det på grunn av et lokalt utbrudd av covid-19 er nødvendig for å sikre at velgerne får anledning til å stemme.

Ny § 8-3 a skal lyde:

§ 8-3 a *Valglokaler som består av flere rom ved stortingsvalget i 2021*

Hvis valglokalet består av flere rom, må rommene henge sammen.

Ny § 8-3 b skal lyde:

§ 8-3 b *Ambulerende stemmegivning ved sykdom, uførhet og isolasjonsplikt ved stortingsvalget i 2021*

(1) Velgere som oppholder seg innenriks, unntatt på Svalbard og Jan Mayen, og som på grunn av sykdom, uførhet eller isolasjonsplikt, ikke kan avgi stemme etter § 8-3 annet ledd, kan etter søknad til valgstyret avgi forhåndsstemme der de oppholder seg. Søknaden må være kommet inn til kommunen innen kl. 10 på fredagen før valgdagen. Fristen skal kunngjøres.

(2) Ved stortingsvalget i 2021 gjelder ikke § 8-3 sjettede ledd.

Ny § 8-3 c skal lyde:

§ 8-3 c *Forhåndsstemmegivning for velgere som er i covid-19-karantene ved stortingsvalget i 2021*

(1) Velgere som oppholder seg innenriks, unntatt på Svalbard og Jan Mayen, og som er i covid-19-karantene, må forhåndsstemme der valgstyret bestemmer.

(2) Stemmegivningen skal skje på egnet sted.

(3) Velgere som er i covid-19-karantene, og som ikke kan avgi stemme etter første ledd, kan etter søknad til valgstyret avgi forhåndsstemme der de oppholder seg. Søknaden må være kommet inn til kommunen innen kl. 10 på fredagen før valgdagen. Fristen skal kunngjøres.

Ny § 8-7 skal lyde:

§ 8-7 *Pålegg om kontaktreducerende tiltak og hygienetiltak ved stortingsvalget i 2021*

Departementet kan gi forskrift om at kommunene må sørge for en smittevern faglig forsvarlig gjennomføring av stortingsvalget i 2021, herunder kontaktreducerende tiltak og hygienetiltak.

Ny § 9-3 a skal lyde:

§ 9-3 a *Adgang til å opprette ekstra valglokaler ved stortingsvalget i 2021*

(1) Valgstyret kan selv opprette ekstra valglokaler i en stemmekrets ved lokale utbrudd av covid-19.

(2) Hvis stemmemottakeren ikke kan sette kryss ved velgerens navn i manntallet, skal stemmemottakeren stemple stemmeseddelen før velgeren selv legger den i en stemmesedelkonvolutt og limer konvolutten igjen. Stemmemottakeren legger stemmesedelkonvolutten i en omslagskonvolutt, limer omslagskonvolutten igjen og påfører den velgerens navn, bostedsadresse og fødselsdato. Velgeren legger omslagskonvolutten i en urne.

Ny § 9-3 b skal lyde:

§ 9-3 b *Adgang til å benytte valglokaler utenfor stemmekretsen ved stortingsvalget i 2021*

Valglokalet trenger ikke å ligge i stemmekretsen.

Ny § 9-3 c skal lyde:

§ 9-3 c *Stemmegivning for velgere som er i covid-19-karantene ved stortingsvalget i 2021*

(1) Velgere som er i covid-19-karantene, må på valgtinget stemme der valgstyret bestemmer.

(2) Stemmegivningen skal skje på egnet sted.

(3) Hvis stemmemottakeren ikke kan sette kryss ved velgerens navn i manntallet, skal stemmemottakeren stemple stemmeseddelen før velgeren selv legger den i en stemmesedelkonvolutt og limer konvolutten igjen. Stemmemottakeren legger stemmesedelkonvolutten i en omslagskonvolutt, limer omslagskonvolutten igjen og

påfører den velgerens navn, bostedsadresse og fødselsdato. Velgeren legger omslagskonvolutt i en urne.

(4) Velgere som er i covid-19-karantene, og som ikke kan avgi stemme etter første ledd, kan etter søknad til valgstyret avgi stemme der de oppholder seg. § 9-6 a gjelder da tilsvarende.

Ny § 9-6 a skal lyde:

§ 9-6 a Stemmegivning for velgere som er i isolasjon ved stortingsvalget i 2021

(1) Velgere som oppholder seg innenriks er manntallsført i kommunen og som på grunn av isolasjonsplikt ikke kan avgi stemme etter § 9-3 annet ledd, kan etter søknad til valgstyret avgi stemme der de oppholder seg. Søknaden må være kommet inn til kommunen innen kl. 10 på valgdagen. Søknadsfristen skal kunngjøres.

(2) Stemmene kan mottas lørdagen og søndagen før valgdagen, og på valgdagen. Velgeren skal ikke legge stemmeseddelen i urnen. Etter at stemmeseddelen er stemplet, legger velgeren denne selv i en stemmeseddelkonvolutt og limer denne igjen. Stemmemottaker legger stemmeseddelkonvolutt i en omslagskonvolutt, limer omslagskonvolutt igjen og påfører den velgerens navn, bostedsadresse og fødselsdato. Velgeren legger omslagskonvolutt i en urne.

(3) Det skal være minst to stemmemottakere til stede ved mottak av stemmer etter første ledd. Valgstyret kan selv fravike kravet om minst to stemmemottakere, dersom det på grunn av et lokalt utbrudd av covid-19 er nødvendig for å sikre at velgerne får anledning til å stemme.

Ny § 9-11 skal lyde:

§ 9-11 Pålegg om kontaktreduserende tiltak og hygienetiltak ved stortingsvalget i 2021

Departementet kan gi forskrift om at kommunene må sørge for smittevern faglig forsvarlig gjennomføring av stortingsvalget i 2021, herunder kontaktreduserende tiltak og hygienetiltak.

Ny § 10-4 a skal lyde:

§ 10-4 a Opptelling av stemmesedler avgitt i ekstra valglokaler på valgtinget, og etter §§ 9-3 c fjerde ledd og 9-6 a første ledd ved stortingsvalget i 2021

(1) Det kan ikke foretas særskilt opptelling av stemmesedler avgitt i ekstra valglokaler.

(2) § 10-6 andre ledd andre og tredje punktum gjelder tilsvarende for stemmesedler som er lagt i stemmeseddelkonvolutt.

Ny § 10-5 a skal lyde:

§ 10-5 a Når den foreløpige opptellingen kan starte ved stortingsvalget i 2021

Foreløpig opptelling av stemmesedler avgitt på forhånd kan tidligst starte søndagen før valgdagen, dersom dette kan skje uten å stride mot prinsippet om hemmelig valg.

II

I lov 22. juni 2018 nr. 83 om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven) skal ny § 7-2 a lyde:

§ 7-2 a *Valgbarhet ved valg til stemmestyre etter valgloven § 4-2*

§ 7-2 tredje ledd bokstav b gjelder ikke ved valg til stemmestyre etter valgloven § 4-2.

III

1. Loven trer i kraft straks.
2. Loven oppheves 31. desember 2021.